Lisansüstü Eğitim Programlarındaki Sorunlar: Nitelik Açısından Bir Değerlendirme

Dr. Öğr. Ü. Ömer ÇİFTÇİ[1] **Dr. Öğr. Ü. Kenan BULUT[2]**

Lisansüstü eğitim, lisans eğitiminden sonra gelen, üniversitelere bağlı enstitülerce ya da bazı ülkelerde çeşitli bağımsız enstitülerce verilen ileri düzey bir eğitimdir. Bu eğitimle devletler nitelikli insan gücünü arttırmayı amaçlar. "Temel amacı bilgi üreten, kullanan, eleştiren ve üretken bir düşünce tarzıyla problem çözebilecek nitelikli insan gücünü yetiştirmek olan lisansüstü eğitim" (Karaman ve Bakırcı, 2010), ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkilidir. Kaynakların etkin kullanımına giden yolda önemli bir kilometre taşı olan lisansüstü eğitimin, bu açıdan üzerinde hassasiyetle durulmalıdır.

Lisansüstü eğitim, öğretmen yetiştirilen programlarda yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlilik çalışmalarından oluşmaktadır. Lisansüstü eğitim ayrıca, bireylerin bir alanda derinlemesine çalışmalar yapmasını sağlayan, aynı zamanda da araştırmaları ve çalışmalarıyla bilginin ilerlemesine katkı sağlayacak, toplumun değişme ve yenileşme ihtiyacını karşılayacak, nitelikli ihtisas gücünü yetiştirmeyi amaç edinen bir süreç ve bir eğitim faaliyeti (Varış, 1972); lisans derecesi ya da diploması almış olanlara, ilgi duydukları bilim dalında yüksek lisans ya da doktora öğrenimi yaparak uzmanlaşma olanağı sağlamak üzere düzenlenen eğitim (Oğuzkan, 1981); araştırma yapabilen, üretken, ülke sorunlarına duyarlı, yaratıcı bireyleri yetiştiren eğitim programı (Sayan ve Aksu, 2005); lisans eğitimine dayalı olan yüksek lisans ve doktora eğitimi ile sanat dallarında yapılan sanatta yeterlik çalışması ve tıpta uzmanlık ile bunların gerektirdiği eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama etkinliklerinden oluşan eğitim (Sevinç, 2001) olarak tanımlanmaktadır.

Bazı bireylerin, lisans eğitimiyle edindiği bilgilerle yetinmesi mümkün değildir. Lisansta edindiği bilgileri lisansüstü aşamasında daha derinlemesine öğrenme ihtiyacı hissetmektedir. İnsanları lisansüstü eğitime zorlayan farklı ihtiyaç ve güdüler mevcuttur. Bunlar, sosyal statü, ekonomik durum, kendini geliştirme ve gerçekleştirme, öğrenme vb. şeklinde sıralanabilir. Erkılıç (2007) lisansüstü eğitimin işlevlerini ve lisansüstü eğitime olan talebin nedenlerini eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme, psiko-sosyal ve sosyo-ekonomik boyutlar olmak üzere toplam dört boyutta ele almaktadır. Eğitim-öğretim boyutu ile belirli amaçlar doğrultusunda kişiye bilgi, beceri ve tutum kazandırmak amaçlanmaktadır. Kişinin alanla ilgili yeni bilgileri öğrenme isteği ve kendini geliştirme isteği gibi etmenler bu kapsamda yer almaktadır. Araştırma-geliştirme boyutu, kişinin akademik becerilerini geliştirip araştırma yapma yeteneğini arttırmaya yönelik unsurları kapsamaktadır. Kişilerin, tez sürecini rahat geçirebilmeleri için gerekli becerileri kazanma istekleri bu boyutta ele alınmaktadır. Psiko-sosyal boyutta kişinin çevreye uyumunun sağlanması, kendine güveninin artması gibi etmenler yer almaktadır. Sosyo-ekonomik boyutta ise kişinin yaşamını sürdürebilmesi için iş ve meslek kazanımına yönelik etmenler yer almaktadır. Aydemir (2015), lisansüstü eğitimin işlevini bilimsel çalışmalara yönlendirme, nitelikli insan yetiştirme, farklı bakış açıları kazandırma, araştırma yapma becerisini geliştirme, düşünme ve yorumlama becerilerini geliştirme, bir alanda uzmanlaşmayı sağlama olarak sıralamaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Van YYÜ, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. omerciftci@yyu.edu.tr

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Van YYÜ, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. kenanbulut80@yyu.edu.tr

Bir ülkenin kalkınmasının en önemli unsurlarından biri nitelikli insan gücünün yetiştirilmesidir (Karakütük, 2000). Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde ise en önemli görev üniversitelere düşmektedir. Çünkü bilim insanı ve araştırmacılar üniversitelerin lisansüstü öğretim programları aracılığıyla yetiştirilir. Arıcı (2001, 56'dan aktaran Nayır, 2011), lisansüstü öğretimin işlevlerini bilim/sanat üretmek ve yaymak, toplumsal sorunları doğru algılamak ve çözüm önerileri geliştirmek, üst düzey insan gücünün yetiştirilmesine katkıda bulunmak olarak ifade etmiştir. Bütün bu açıklamalardan lisansüstü öğretimin insan gücü kaynağının yetiştirilmesinde ve toplumun gelişmesinde önemli bir katkısı olduğu söylenebilir (Nayır, 2011). Son yıllarda özellikle istihdam edilebilirlik ilkesini gözeterek disiplinler arası ve akademik standartlara yönelik kaygılardan ziyade daha çok mesleki alanları geliştirmeye yönelik doktora programlarının sayısı artış göstermektedir (Toprak ve Erdoğan, 2013). Bu sevindirici bir durumdur. Ama Avrupa'da doktora derecesi alanların yarısının üniversite dışında çalıştığı dikkate alındığında ve akademi dışındaki paydaşların görüşlerinin kritik önemi göz önüne alındığında (Toprak ve Erdoğan, 2013) akademisyenlerin dışında bilimsel çalışma yapan insan sayısının ülkemizde de çoğaltılması gerektiği önemle vurgulanmalıdır. Böylece bilimsel çalışmaların sanayi, teknoloji vb. alanlarda, kısaca gelişmişlikle entegresi daha kolay olacaktır.

Toplumlar için bu derece önemli bir yeri olan lisansüstü eğitimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde de gerekli hassasiyetin gösterilmesi hem zorunlu hem de gereklidir. Lisansüstü eğitim yapan ilköğretim öğretmen adayları lisansüstü eğitimin kişisel gelişimi sağlamada, ülke kalkınmasında ve eğitimin ilerlemesinde önemli roller üstlendiğini (İlhan, Öner, Sünkür ve Yılmaz, 2012) ifade etmişlerdir. Buna karşın bu konuda birçok eksiğin olduğu yapılan çalışmalarda ortaya çıkmaktadır. Hem yapılan araştırmalara bakıldığında hem de yıllarını bu alanda çalışarak geçiren akademisyenlerin gözlemlediği birçok sorun saymak mümkündür.

1998 yılında Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılandırılmasından sonra öğretmen yetiştiren bölümlerin tamamında alan eğitimcisi sorunu yaşanmaya başlanmış ve hala devam etmektedir. Bu sorunlar özellikle eğitim fakültelerinde daha çok yaşanmaya başlanmıştır. Yapılandırmadan sonra bu bölümlerin çoğunda açık olan lisansüstü programları devam etmiş, fakat okutulan dersler ve yapılan tezlerin hiç biri alan eğitimi ile ilgili olmamıştır. Çünkü programı yürüten öğretim elemanlarının hiç birisi alan eğitimcisi değildi. Alan eğitimcisi sorunu zamanla kısmen azalsa da henüz tamamen ortadan kalkmış değildir. Öğretim üyesi kadrosunda yaşanan kısmi iyileşme zamanla üniversitelerin lisansüstü programlarında da yaşanmaya başlandı. Fakat bu sorunlar tam olarak ortadan kalkmış değildir. Öğretim üyesi ve lisansüstü programlarında yaşanan sorunların önemli bir kısmı YÖK'ün lisansüstü programlarının açılması için şart koştuğu doçent ve profesör unvanına sahip olma zorunluluğuydu. Türkçe eğitimi yüksek lisans programında yaşanan sorunları dile getiren Çiftçi (2017), pek çok üniversitede Türkçe öğretimi bölümlerinde verimli bir yüksek lisans ders programının olmayışının nedenlerinden birinin, YÖK'ün almış olduğu bu kararlar olduğunu ileri sürmektedir. Çiftçi (2017)'ye göre Türkçe öğretimi bölümlerinde yüksek lisans derslerine giren öğretim üyelerinin önemli bir bölümü Türkçe eğitimi bilgisinden tamamen uzak ve bu eksikliği giderme gereğini duymayan dilci ve edebiyatçılardan oluşmaktadır. Sabit bir ders programı olmadığı için derslerin tamamı bölümlerdeki bu öğretim üyelerinin önerileri doğrultusunda oluşturulmaktadır. Öğretim üyelerinin büyük çoğunluğu dilci veya edebiyatçı oldukları için önerdikleri dersler de Türkçe öğretiminden ve temel dil becerilerinin öğretiminden uzak dersler olmaktadır.

Çiftçi'nin (2017) yaptığı çalışmada, Türkçe eğitimcisi öğretim üyesi oranı ile Türkçe alanıyla ilgili derslerin oranı birbirleriyle paralellik göstermektedir. Türkçe eğitimcisi öğretim üyesi sayısı arttıkça Türkçe eğitimi ile ilgili derslerin oranı da artmakta, Türkçe eğitimcisi öğretim üyesi sayısı azaldıkça Türkçe eğitimi ile ilgili derslerin sayısı da azalmaktadır. Örneğin, Mustafa Kemal Üniversitesinin Türkçe eğitimcisi oranı % 67, Türkçe alanı ile ilgili derslerin

oranı % 69; Mersin Üniversitesinde Türkçe eğitimcisi oranı sadece % 17, Türkçe alanı ile ilgili derslerin oranı % 12 olarak bulunmuştur.

Yeniden yapılanma adı altında 1998 yılında yapılan düzenlemede bu amaca uygun olarak eğitimin bütün disiplinlerinde yüksek lisans ve doktora eğitimi yapılabilmesi ve bu çalışmaların koordine edilmesi oldukça zorlaşmıştır (Baki 2010).

Lisansüstü eğitimin kalitesinin iki temel faktöre bağlıdır: Bunlardan birincisi iyi bir öğretim üyesi profili, diğeri ise öğretim üyesi profiline bağlı olarak ortaya çıkacak olan iyi bir lisansüstü ders programıdır. Karakütük (1989) de öğretim üyesi konusu ile lisansüstü öğretim arasındaki ilişkiyi iki yönlü ele almaktadır: Lisansüstü öğretim vasıtasıyla öğretim üyesi adaylarının yetiştirilmesi, lisansüstü öğretimin düzenlenebilmesi için de öğretim üyesine gereksinimin olması.

Son yıllarda birbiri ardına her şehirde açılan üniversiteler ve ilçelerde açılan yüksekokullar doğal olarak akademisyene duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Yeni üniversitelerde öğretim üyesi yokluğundan dolayı eğitim-öğretime başlayamayan pek çok bölüm mevcuttur. Özellikle bu üniversitelerde çoğu bölümde ise az sayıda hocayla eğitim-öğretim sürdürülmektedir.

Resmi gazetede yayımlanan ve yakında üniversitelerde uygulanacak olan norm kadro[3] esasına göre öğretim üyesi sayısına karar verilecek olması bu sorunu daha çok derinleştirecek gibi görünüyor. Çünkü öğrenci sayısına göre belirlenecek olan öğretim üyelerinin lisans ders yükleri artacak ve lisansüstü çalışmaların gerektirdiği araştırma-geliştirmeye ayrılan zaman azalacaktır. Karakütük, Aydın, Abalı, ve Yıldırım, (2008)'ın Ankara'daki enstitü yöneticileriyle yaptıkları çalışmada, öğretim üyelerinin tez danışmanlığı sayısının fazla olduğu; enstitülerde programı açılan anabilim dallarındaki öğretim üyesi sayısının yeterli olmadığı, bu yüzden lisansüstü öğretimin, amaçlarına ulaşamadığı sonucuna varılmıştır. Öğretim üyesi sayısı lisansüstü programlar dikkate alınmadan nicelik olarak saptandığında, bir süre sonra aynı sıkıntılar bütün üniversitelerde tekrar yaşanacaktır.

Lisansüstü eğitim ile ilgili nitelik sorununa tekrar dönecek olursak, daha önce sınırlı sayıda yükseköğretim kurumu olması nedeniyle sadece üniversitelerin olduğu illerde lisansüstü eğitim verilmekteydi. Son süreçte üniversite sayılarının çoğalmasıyla birlikte birçok yeni üniversitede de lisansüstü eğitim verilmeye başlandı. İmkân açısından bakıldığında olumlu yönleri olmakla birlikte bu durum, lisansüstü eğitimden beklenen çıktının istenilen düzeyden uzak olmasını da beraberinde getirmektedir.

İleride de değinileceği gibi nitelikli bir eğitimin verilmesi için sadece üniversite kurmanın yeterli olmayacağı açıktır. Enstitülerin bazı anabilim dallarında YÖK'ün belirlemiş olduğu asgari sayıdaki öğretim üyesinin olması nedeniyle diğer birçok yön göz ardı edilerek lisansüstü eğitim için öğrenci alınması, bunun özellikle doktora programları için yapılması lisansüstü eğitimden beklenen niteliğin düşmesine sebep olmaktadır. Bunun için bu eğitimi sürdürecek olan adaylara gerekli danışmanlık hizmetini verecek nitelikli ve yeterli öğretim elemanının olmasının yanı sıra lisansüstü çalışmalarının yapılacağı gerekli alt yapının olması gerekir. Lisansüstü eğitime taleplerin artması doğrultusunda enstitülerin altyapılarında ve işleyişlerinde ortaya çıkan sorunlar hem öğrencileri ve öğretim elemanlarını hem de enstitülerin işleyişini etkilemektedir (Çoruk, Çağatay ve Öztürk, 2016). Ayrıca öğretim elemanları için de sadece sayıya ya da akademik unvana bakmanın yetersiz olduğu da öğrenci görüşlerinden hareketle yapılan çalışmalarda ortaya çıkmaktadır. Lisansüstü eğitim gören öğrenciler öğrenimleri süresince eksikliğini hissettikleri konular arasında derslerin teorik olması ve lisans seviyesinde işlenmesi, akademisyen yetersizliği (Dikmen ve Tuncer, 2016), öğretim üyesi sorunları, tez danışmanı sorunları, tez ve seminer sorunlarını (Sevinç, 2001) saymışlardır. Dolayısıyla

[3] Olması gerekenden ne daha az, ne daha fazla kadronun nitelik ve nicelik yönüyle saptanması (Acar, 2000).

yönetsel sorunlar eğitimin kalitesine yansımakta, akademik gelişimi ön planda tutan bazı adayların, giriş şartlarının ağır ama eğitimin yeterli olmadığı yönünde yargıya varmalarına (Samancı, Özdemir ve Yılar, 2016) ya da doğru eğitimin verilmediği kanısının oluşmasına sebep olmaktadır. "Doğan'a (1999:44) göre doğru eğitimden kasıt, çağa ve değişimin genel talep ve standartlarına uygun olan eğitimdir" (Samancı, Özdemir ve Yılar, 2016).

Enstitülerden öte yükseköğretim kurumlarının bir sorunu olarak lisansüstü eğitim veren birçok üniversitede mevcut kütüphaneler, bu alandaki öğrenci ve akademisyenlerinin ihtiyacını giderecek bir yeterlikten uzaktır. Bilimsel çalışma yapabilmenin en önemli koşullarından biri olarak yeterli düzeyde bir kütüphane, elektronik ortamlarda kullanılabilecek veri tabanları vb. olanakların olması gerekir. Yapılan çalışmalarda katılımcılar, karşılaştıkları en önemli sorunun, alanla ilgili kaynaklara, özellikle yabancı dilde yazılmış literatüre ulaşamamaları olduğunu belirtmişlerdir (Katılmış, Çelik ve Kop 2013). Farklı çalışmalarda veri tabanları ile ilgili zorluklardan (Özmen ve Aydın Güç, 2013) bahsedilmiştir. Dolayısıyla ilgili üniversite ya da enstitülerin olanaklarının yetersiz olduğu görülmektedir. Güven ve Tunç (2007: 168) da internet ve bilgisayar olanaklarının yetersizliğinin eğitimde istenilenlerin geçekleşmesini olumsuz yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Lisansüstü eğitim görenlere yönelik gerekli teçhizat, araç-gereç, kaynak, laboratuvar vb. mali destek ve güçlü altyapı gerektiren konularda da enstitülerin imkânlarının sınırlı olması nedeniyle öğrencilere destek olunmaması da bir başka sorun olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca enstitülerin birçoğu derslerini enstitüde yapacak kadar bir imkâna bile sahip değildir. Öğretim üyelerinin fakültelerde olması nedeniyle derslerin fakültelerde yapılıyor olması da enstitülerin lisansüstü eğitimleri yeterince takip edememesi sonucunu doğurmaktadır.

Lisansüstü çalışmalar yapılırken derslerin ve ders içeriklerinin bu eğitimden bekleneni karşılamadığı da ayrı bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Derslerin birçoğu çok önceden günün şartlarına göre konulmuş, süre gelen zaman içerisinde ilgili öğretim elemanı dersi değiştirmemiş ya da içeriği ile ilgili herhangi bir yenilik yapmamıştır. Yüksek lisans yapan öğretmenlerle yapılan çalışmaya göre ders içeriklerinin güncellenmediği ya da güncel olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ders içeriklerinin güncel olmaması derslere devam etmekte zorlanan ve içeriği de güncel bulmayan öğretmenlerin yüksek lisans eğitimine ilişkin olumsuz bir tutum geliştirmelerini (Katılmış, Çelik ve Kop, 2013) beraberinde getirecektir.

Ayrıca seminer, tez, makale vb. bilimsel çalışmalarda büyük önem arz eden akademik yazı yazma becerisi ve bilimsel araştırma yöntemlerindeki eksiklikler de bu öğrenime devam eden öğrencilerde görülen ciddi bir sorundur. Bunu giderici derslerin sayısı son derce sınırlıdır. Dikmen ve Tuncer (2016) yaptıkları çalışmada öğrencilerin lisansüstü eğitimi boyunca karşılaştığı ya da eksikliğini hissettiği konuların başında bilimsel araştırma ve yöntemlerinin geldiğini ifade etmişlerdir. Başka bir çalışmada ise katılımcılar, özellikle araştırmanın, hangi yöntem temel alınarak yürütüleceği ve süreç sonunda elde edilen verilerin nasıl analiz edileceği konusunda kendilerinin karar veremediklerini vurgulamışlardır (Katılmış, Çelik ve Kop 2013).

Bu tür zorluklarla karşılaşan öğrencilere gerekli danışmanlık hizmetinin verilmemesi, bu konuda yeterince hassasiyetin gösterilmemesi kayda değer çalışmaların elde edilmesine engel olmakta, birçok tezin "ısmarlama" olmasına sebebiyet vermektedir. Nihayetinde bilim adamı yetiştirme bir tür usta-çırak ilişkisi gibidir. Özünde özveri ve öğrenme güdüsü yatar. Bazı tezlerdeki "ısmarlama" söylentisi bile ülke biliminde büyük sıkıntılara yol açabilir. Tez yazma ve veri değerlendirme merkezleri bunun somut örneğidir. Yetişen bilim adamının en az doktora tezi ile alanında yetkin olduğu kabul edilir. Çoğu kendisinin olmayan bir emek ürünü elbette ki onu yetkin kılmamaktadır (Güler, 2013).

Üniversitelerin birçoğunda yönetici ya da sorumluların liyakatten ziyade, farklı eğilimlerle atamalarının yapıldığı gözlemlenen bir durumdur. Maalesef lisansüstü eğitim uygulamalarında

da yönetsel, eğitsel ve yapısal birçok sorun bulunmaktadır (Sevinç, 2001). Atananların aynı zamanda başka idari görevlerde de olması, ya da enstitülerde ve fakültelerde ders yoğunluklarının olması işlerin hakkaniyetle yapılması önünde bir engel teşkil etmektedir. Çünkü bu yöndeki yönetsel sorunlar enstitülerin işleyişinde birçok probleme de neden olmaktadır. Örneğin enstitülerin birçoğunda tez kuralları bir temele oturmamıştır. Bu ihtiyacı giderecek tez yazım kılavuzları birçok enstitünün sayfasında ya bulunmamakta ya da güncelliğini yitirmiş olarak yer almaktadır.

Lisansüstü eğitim yapan kurumlarda danışman atamaları da farklı bir sorun olarak göze çarpmaktadır. Öğrencilerin birçoğu danışmanı olarak atanan öğretim üyesini ya tanımıyor ya da çalışma alanı konusunda bir fikre sahip değildir. Ayrıca birçok enstitüde öğrencilere danışman seçme hakkı da verilmeyip anabilim dalı başkanlığınca dağıtım yapılıyor. Bu da özellikle tez yazımı sürecini olumsuz etkilemektedir. Çünkü lisansüstü eğitimin hedeflerine ulaşması için öğretim üyesi ve öğrencilerin uyumlu bir şekilde çalışması beklenir (Bülbül, 2003). Nitelikli insanların ancak nitelikli akademisyenlerle yetiştirilebileceği bir gerçektir (Sevinç, 2001).

Öğrencilerin araştırma sürecinde gerekli desteği danışmanlarından alma beklentileri bulunmaktadır. Bu beklentiler tam olarak karşılanmadığında ise çözüm için bir stratejiye sahip olmadıkları görülmektedir (Özmen ve Aydın Güç, 2013). Yine bir başka çalışmaya göre lisansüstü öğrencilerinin nitelikli eğitim almak, alanın önemli isimlerinden ders almak, öğretim üyeleriyle ortak projeler yapmak vb. beklentilerinin olduğu, öğrencilerin ders aşamasında niteliksiz derslerle karşılaştıkları, öğretim elemanlarının derslerdeki yetersizlikleri, ön yargıları, bölüm başkanlığı tutumundan dolayı amaçlanan derslerin alınamaması, tez aşamasında bilimsel hatalardan kaynaklanan gecikmeler, yeterli danışmanlık almama, tez danışmanının tez ile ilgili dönütlerinin gecikmesi ve tez yazım sürecinin yorucu ve sıkıcı olması nedeniyle gecikme vb. konularda sorun yaşadıkları ifade edilmiştir (Yetkiner ve İnce, 2016). Ayrıca aynı çalışmada kişisel problemlerini öğrenciye yansıtan danışmanlar da sorun olarak dile getirilmiştir. Gömleksiz ve Yıldırım (2013) de lisansüstü öğrencilerin danışmanlık hizmetlerini yeterli bulmadıklarını, zaman konusunda problemler yaşadıklarını, danışmanlarıyla ve grup arkadaşlarıyla iletişim sorunları yaşadıklarını ifade etmektedir.

Lisansüstü eğitim bireylere çok farklı bakış açısını geliştirmeye yönelik beceri katmalı, eğitim alanındaki yeni yaklaşımların öğrenilmesini sağlamalıdır. Oysaki lisansüstü eğitimde yapılan tezlerin bilime yenilik getirmediği, birbirlerini yenilemekten öteye gitmediği, aynı alanlarda birden fazla benzer tezlerin yapıldığı görülmekte bu da lisansüstü eğitimin niteliğini düşürmektedir. Lisansüstü tezlerde yapılacak araştırmalar özgün olmalı, bilime yenilik getirmeli, tez çalışmalarının belirlenmesinde ülkemiz için öncelikli konulara önem verilmeli, tezlerin uluslararası düzeyde çalışmalar olması özendirilmeli, yurt dışında yayınlanmaları teşvik edilmeli, bu koşulu sağlayan öğrenci ve danışmanlar ödüllendirilmelidir (Karaman ve Bakırcı, 2010).

Lisansüstü eğitimin niteliğini etkileyen diğer bir konu da enstitülerce ortak programların yürütülmesi konusudur.

Yükseköğretim Kurumlarının Yurtiçindeki Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortak Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Programları Tesisi Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete, No: 26422), 2007 yılında yayınlanmıştır. Yönetmelik, Türkiye'deki üniversitelerin yürütecekleri ortak eğitim ve öğretim programlarının işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlemek ve yükseköğretim kurumlarının yüksek lisans veya doktora düzeyinde birlikte yürütecekleri ortak programları tesis etmek amacıyla yürürlüğe konulmuştur. Bu programlar, iki kurum arasındaki akademik işbirliğini ve etkileşimi sağlamak, güçlü taraflarını bir araya getirerek zenginleştirmek ve ortak

programa katılan öğrencilerin en üstün akademik standartlarda eğitim ve öğretim almalarına imkân vermeyi hedefler (Boylu, 2011).

Bu yönetmelik, Yüksek Öğretim Kurumunun, üniversitelerin lisansüstü programlarını açabilmeleri için belirli sayıda öğretim üyesi bulunması koşulunu zorunlu kılmasından dolayı yürürlüğe konulmuştur. Belirli sayıda veya unvanda öğretim üyesi olmayan üniversiteler bu konuda yeterli olan üniversitelerle işbirliği yaparak lisansüstü program açma hakkını elde etmektedirler. Fakat asıl amaç ilgili anabilim dallarının güçlerini birleştirerek nitelikli eğitim verme seviyesine ulaşmalarıyken, bu tür işbirlikleri maalesef kâğıt üzerinde kalmakta, mesele resmi olarak lisansüstü eğitim verme iznini alabilmeyle sınırlı kalmaktadır. Bu durum hem sayıca hem de kalite olarak arzulanan seviyede olmayan yeni ve bir kısım eski üniversitelere birçok bölümde lisansüstü eğitimini verme olanağı tanımaktadır. Böylece öğretim elemanı sayısına ya da unvanına bağlı olarak sınırlandırılan lisansüstü programlar, bu engel aşıldığında açılmakta, ama lisansüstü eğitimi için akademisyen şartı dışındaki diğer bileşenlerden yoksun olarak sürdürülmektedir. Karaman ve Bakırcı (2010)'ya göre enstitülerin statüsü değiştirilerek bilim insanı yetiştirmek için yeni politikalar belirlenmeli, lisansüstü programları yeniden değerlendirilmelidir. Yapılacak bu düzenlemeler eğitimin niteliğini arttırmaya ve üniversitelerin özgün bilim ve teknoloji üretme işlevlerini ön plana çıkarmaya yönelik olmalıdır.

Sonuç olarak,

Lisansüstü eğitim öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgilere erişme, bilgiyi değerlendirme ve yorumlama yeteneğini kazanmak (yüksek lisans); öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırmak (doktora)tır (YÖK, 1996).

Literatür taramasına dayanan bu çalışmada lisansüstü eğitimin belli alanlarda nitelik açısından sorunlarını dile getirilmeye çalışılmıştır. Bu sorunların giderilmesine yönelik olarak lisansüstü eğitim için öncelikle yükseköğretim kurumlarımızın niteliğinin arttırılması gerekir. Bunun için de teçhizat açısından yetersiz olan kurumlarımızın bu eksiğinin giderilmesi, kütüphane, veri tabanları gibi olmazsa olmazların ihtiyaç ölçüsünde iyileştirilmesi gerekir.

Enstitülerimizin hem idari açıdan hem de akademik açıdan gerekli hassasiyeti göstermesi, bu yönde çalışmada dile getirilen eksikliklerini tamamlaması gerekir.

Enstitülerin, lisansüstü eğitimlerini bağımsız olarak yapabilecekleri şekilde, fiziki açıdan yeterli hale getirilmesi gerekir. Bilim üreten mekânlar olarak lisansüstü eğitim yapılan yerler her zaman ışığı yanan, bacası tüten konumunda olmalıdır.

Lisansüstü eğitim öğrencilerine danışmanlık hizmeti veren öğretim elemanlarının, bu konuda daha hassas davranmaları gerekir.

Ders ve ders içeriklerinin ihtiyacı karşılayacak ve bilim adamı yetiştirecek nitelikte olmasına özen gösterilmelidir.

Etkileşimi artırmak için farklı üniversitelerden akademisyenlerin bazı dersleri ya da bazı programları beraber yürütmeleri sağlanabilir. Ama bunun, ortak programların birçoğunda yapıldığı gibi sadece lisansüstü eğitim vermek için bir prosedürden ibaret kalmaması gerekir.

Öğrencilerin bu zorlu süreci başarıyla ve yıpranmadan aşması için özendirici bir yaklaşım içinde olunmalıdır. Özellikle tez yazım aşamasında tez danışmanlarının öğrencilerine sadece bilimsel bir danışman değil, moral ve motivasyonunu diri tutmak için bazen bir öğretmen, bazen deneyimlerini paylaşan bir büyük, her zaman başvurabileceği bir bilgi kaynağı, daima örnek bir akademik kişilik olmalıdır.

Kaynakça

Acar, H. (2000). Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında yönetici ve öğretmenler bakımından norm kadro uygulaması ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi mezunlarının istihdam sorunları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1-2,* 53-66.

Aydemir, S., Çam, Ş. S. (2015). Lisansüstü öğrencilerinin lisansüstü eğitimi almaya ilişkin görüşleri. *Turkish Journal of Education (TURJE) 4*(4), 4-16.

Baki, A. (2010). Öğretmen eğitiminin lisans ve lisansüstü boyutlardan değerlendirilmesi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı 11(3),* 15-31.

Boylu, Y. (2011). Lisans düzeyindeki turizm programlarına öğrenci yerleştirme sorunları. Mehmet Akif Öncü (Ed.). *12. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (s. 628-634). İzmir: Seher Matbaacılık Ltd. Şti.

Bülbül, T. (2003). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde görev yapan öğretim üyelerinin lisansüstü öğretime öğrenci seçme sürecine ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 36*(1-2), 167-174.

Çiftçi, Ö. (2017). Yüksek lisans öğretim programları ve yaşanan sorunlar, Reşide Gürses (Yay. Haz.). *Ana Dili Olarak Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Çalışma Toplantısı Bildirileri* içinde (s. 75-82). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Çoruk, A. Çağatay, Ş. M. ve Öztürk, H. (2016). Lisansüstü eğitimde kayıt ve devam sorunları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 9*(1), 165-178.

Dikmen, M. ve Tuncer, M. (2016). Lisansüstü eğitim yapan öğrencilerin danışmanlarından beklentileri: Eğitim bilimleri bölümü anabilim dalları örneği. Özcan Demirel, Melek

Demirel, Esed Yağcı, Nevriye Yazçayır (Ed.) *4. Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi Tam Metin Kitabı* içinde (s. 270-285). Ankara: Pegem Akademi.

Erkılıç, T. E. (2007). Öğretmen Adaylarının lisansüstü eğitim istekliliklerini etkileyen etmenler (Eskişehir örneği). *GAUJ 3*(5), 46-72

Gömleksiz, M. N. ve Yıldırım, F. (2013). Lisansüstü eğitim elan öğrencilerin lisansüstü eğitime ilişkin görüşleri. İsmail Güleç, Özcan Erkan Akgün, Mustafa Bayrakçı (Yay. Haz.). *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 68-74). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

Güler, A. (2013). Akademik sanat ve lisansüstü sorunsalı: Sanatta yeterlik ile sanatsal yeterlik. İsmail Güleç, Özcan Erkan Akgün, Mustafa Bayrakçı (Yay. Haz.). *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 37-44). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

Güven, İ. ve Tunç, B. (2007). Lisansüstü öğrencilerinin akademik sorunları (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü örneği). *Millî Eğitim, 173*, 157-172.

İlhan, M. Öner Sünkür, M. ve Yılmaz, F. (2012). İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (Dicle Üniversitesi örneği). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23,* 22-42.

Karakütük, K. (1989). Türkiye'de lisansüstü öğretim, sorunları ve çözüm önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22*(1), 505-528.

Karakütük, K. (2000). Öğretmenlerin lisansüstü öğretimi konusunda yönetici ve öğretmenlerin görüşü. *D. E. Ü. Buca Eğitim fakültesi Dergisi, 12,* 193-209.

Karakütük, K., Aydın, A., Abalı, G. ve Yıldırım, S. (2008). Lisansüstü öğretimin sorunları konusunda Ankara'daki üniversitelerin lisansüstü enstitü yöneticilerinin görüşleri. *Eğitim ve Bilim, 33*(147), 42-53.

Karaman, S. ve Bakırcı, F. (2010). Türkiye'de lisansüstü eğitim: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, II,* 94-114.

Katılmış, A., Çelik, H. ve Kop, Y. (2013). Türkiye'de yüksek lisans öğreniminde yaşanan sorunlar: Sosyal Bilgiler öğretmenliği örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 12*(1), 108-122.

Nayır, F. (2011). Eğitim bilimleri alanında lisansüstü öğrenim görmekte olan müfettiş, okul yöneticisi ve öğretmenlerin sorunları. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, 44*(2), 199-222.

Oğuzkan, F. (1981), *Eğitim Terimleri Sözlüğü.* Ankara: TDK Yayınları.

Özmen, Z. M. ve Aydın Güç, F. (2013). Doktora eğitimi ile ilgili yaşanan zorluklar ve baş etme stratejileri: Durum çalışması. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 3*(3), 214-219.

Samancı, O., Özdemir, R., Yilar, R . (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının lisansüstü eğitim ile ilgili görüşleri. *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 56-63.

Sayan, Y. ve Aksu, H. (2005), Akademik personel olmadan lisansüstü eğitim yapan bireylerin karşılaştıkları sorunlar üzerine nitel çalışma, lisansüstü eğitim. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(Özel sayı),* 59–66.

Sevinç, B. (2001). Türkiye'de lisansüstü eğitim uygulamaları, sorunlar ve öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 34*(1), 125-137.

Toprak, M. ve Erdoğan, A. (2013). Lisansüstü eğitimde Avrupa yaklaşımı. İsmail Güleç, Özcan Erkan Akgün, Mustafa Bayrakçı (Yay. Haz.). *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 10-36). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

Varış, F. (1972). *Türkiye'de Lisansüstü Eğitim: Sosyal Bilimlerde.* Ankara: A. Ü. Eğitim

Fakültesi Yayını, (No: 34).

Yetkiner, A., İnce, M. (2016). Views of Students Regarding Problems Encountered in Postgraduate Education: A Phenomenological Research. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 6*(3), 377-388.

YÖK. (1996). Lisansüstü Eğitim Ve Öğretim Yönetmeliği. 14 Kasım 2018 tarihinde http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/17377 sayfasından erişilmiştir.